

Бойко-Гагарін Андрій
Осипенко Максим

**МІДНІ МОНЕТИ ВІЗАНТІЇ З КИЄВА З КОЛЕКЦІЇ СІМ"Ї БОГДАНА
ТА ВАРВАРИ ХАНЕНКІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ НМІУ)**

**THE COPPER BYZANTINE COINS FINDS IN KYIV FROM THE
COLLECTION OF THE FAMILY OF BOGDAN AND VARVARA
KHANENKO (FROM THE COLLECTION OF THE NATIONAL
MUSEUM OF HISTORY OF UKRAINE)**

В цьому повідомленні піде мова про мідні монети Візантійської імперії з колекції Національного музею історії України, що походять із дореволюційного музейного зібрання та цікаві своїм походженням. Всі три монети знайдені у Києві, на території старого міста. Стан збереження є загалом незадовільним, більша частина зображень не збереглась, монети мають отвори та тріщини.

Монета (Рис. 1), знайдена на Подолі (вул. Спаська) під час робіт, які проводив Вікентій Хвойка в кінці XIX ст. Це фоліс, карбований від імені візантійського імператора Костянтина X Дуки (1059-1067) на монетному дворі у Константинополі. Даний різновид мідного фоліса свого часу був достатньо поширеним у грошовому обігові Візантійської імперії. Монета передана до фондів Міського музею старожитностей і мистецтв Імператорською археологічною комісією в 1897 р.

Монети (Рис. 2, Рис. 3), що походять з колекції відомих меценатів Богдана та Варвари Ханенків, були виявлені у Києві та надійшли до фондів Київського художньо-промислового і наукового музею в 1907 р. Обидві монети увігнуті, або чашеподібної форми, що спричинене технологією їхнього карбування, – застосування заокруглених штемпелів. На лицьовій стороні монети (Рис. 2) проглядається образ Ісуса Христа, зображення реверсу втрачене. Зображення на монеті (Рис. 3) майже не збереглися, проглядається силует лику Ісуса Христа та двох фігур – імператорів у повний зріст із хрестом. Точна ідентифікація цих монет є складною через стан збереження, тому їх можна визначити лише як мідні трахеї середини та першої половини XIII століття.

На території міста Києва відомі знахідки мідних візантійських монет, не зважаючи на те, що в добу їх побутування монети із недорогоцінного металу не відігравали роль світових грошей, залишаючись частіше в локальному грошовому обігу. Так, під час археологічних пошуків на Контрактовій площі були знайдені мідні фоліси імператорів Романа I (920-944), Костянтина VII (945), а також Ісаака I Комніна (1057-1059), про що повідомляє у монографії К.Н. Гупало [1, С. 24-25]. Але загалом знахідки монет Візантії є відносно нечисленими і трапляються значно рідше, ніж знахідки монет Арабського

Халіфату. Дослідник Андрій Домановський пояснює це тим, що руські купці в процесі торгівлі із Візантією більше були зацікавлені у поверненні на батьківщину із товарами, аніж з грошима, а окрім того – політикою самої Візантії у сприянні мінімізації відтоку монет за межі імперії шляхом заборони їх вивезення [2, С. 70-71].

Саме тому описані візантійські мідні монети мають вагоме значення для історії грошового обігу Київщини, а приналежність їх до колекцій відомих фундаторів української археології, музейної справи та меценатства визначає особливу актуальність введення їх до наукового обігу.

Ілюстрації

Рис. 1.

Візантійська імперія, Костянтин X Дука (1059-1067), фоліс м.д. Константинопіль [2, С. 362-363, #1853].

Інв. № В4552/124 (Ст. №2737). Розмір – 28×26,5 мм

Рис. 2.

Латинська імперія, мідна трахея, перша половина XIII ст.

Інв. № В3473 (Ст. № 13774). Розмір – 20×19×0,5 мм

Рис. 3.

Латинська імперія, мідна трахея, перша половина XIII ст.

Інв. № В3474 (Ст. № 13772). Розмір – 29,5×28,5×1 мм

Література

1. Гупало К.Н. Подол в древнем Киеве. – Киев: Наукова Думка, 1982.

2. Домановський А.М. Причини нечисленності знахідок візантійських монет на території Давньої Русі IX-X ст.: погляд з Візантії // Харьковський історико-археологічний ежегодник «Древности». – Харьков, 2004.
3. Sear D.R., Bendall S., O'Hara M.D. Byzantine coins and their values. Second Ed. – London: Seaby, 1987.

Гулецький Дмитрій
Богуш Анатолій

**О НАХОДКЕ ДРЕВНЕРУССКИХ СВИНЦОВЫХ ПЛОМБ XI – XIII ВВ.
НА ЮГО-ЗАПАДЕ ПОЛОЦКОЙ ЗЕМЛИ**

**ABOUT FINDINGS OF THE OLD RUS LEAD SEALS OF XI-XIII CENT.
IN THE SOUTH-WEST OF THE POLOTSKIAN LANDS**

Авторам настоящего доклада стало известно о находке 27 древнерусских свинцовых пломб на берегу р. Неман в районе г. Щорсы Новогрудского района Гродненской области Республики Беларусь в 2012 году местным краеведом. Типы пломб, которые удалось определить, формируют довольно типичный для находок в пределах Полоцкой земли набор. Подобные образцы были нами ранее зафиксированы в находках из окрестностей древних полоцких городов Друцка и Логойска [2; 3; 4].

Памятники «малой сфрагистики» из описываемого комплекса преимущественно находятся в неважном состоянии. Лишь 10 из 27 экземпляров уверенно определяются по составленному нами каталогу [4], ещё два экземпляра не атрибутированы, но известны ранее из находок в других местах Полоцкой земли, три экземпляра частично определяемы и датируемы по аналогии с известными типами. Наконец, 12 пломб не удалось на данный момент поместить даже в приблизительный исторический контекст, главным образом, ввиду их отвратительной сохранности.

Определимую часть комплекса составляют:

1.

Л.с.: Погрудное изображение св. Фёдора-мученика со стилизованным крестом у груди.

О.с.: Патриарший процветший крест, на каждом из его окончаний по три бусины.

[5, №35 Е]. Там же список опубликованных находок аналогичных пломб.

2.